

e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in
Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 10

2026

Founded in 2024

publishscience.uz

publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

RAMZIY HOKIMIYAT VA INSTITUTIONAL XOTIRA MUNOSABATLARIDA MILLIY IDENTIKLIKNING LEGITIMLASHUVI

Oxunjonov Bahromxo'ja Ortiqxo'jayevich

Mustaqil tadqiqotchi.

e-mail: annora1976@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-6535-9428>

Annotatsiya.

Maqolada milliy identiklikning legitimlashuvi ramziy hokimiyat va institutsional xotira o'rtasidagi munosabatlar doirasida tahlil qilinadi. Ijtimoiy qabul qilinish normativ asoslanganlikdan farqlanadi. Timsollarni tanlash, tarixni nomlash va talqinni qayta ko'rib chiqish vakolatlari tekshiriladi. Legitimlik mezonlari sifatida teng maqom, dalillar uchun javobgarlik va e'tiroz bildirish imkoniyati taklif etiladi.

Kalit so'zlar: ramziy hokimiyat; institutsional xotira; legitimlashuv; normativ asoslash; milliy identiklik; e'tiroz.

RAMZIY HOKIMIYAT VA INSTITUTIONAL XOTIRA MUNOSABATLARIDA MILLIY IDENTIKLIKNING LEGITIMLASHUVI

Охунжонов Бахромхужа Ортиқхужаевич,

Независимый исследователь.

Аннотация.

В статье анализируется легитимация национальной идентичности в контексте взаимосвязи символической власти и институциональной памяти. Социальное признание разграничивается с нормативной обоснованностью. Исследуются полномочия по отбору символов, определению наименований исторических событий и пересмотру их интерпретаций. В качестве критериев легитимности предлагаются равный статус, ответственность за доказательную обоснованность и возможность выражения возражений.

Ключевые слова: символическая власть; институциональная память; легитимация; нормативное обоснование; национальная идентичность; возражение.

LEGITIMATION OF NATIONAL IDENTITY THROUGH SYMBOLIC POWER AND INSTITUTIONAL MEMORY

Oxunjonov Bahromxo'ja Ortiqxo'jayevich

Independent Researcher.

Abstract.

The article analyzes the legitimation of national identity in the context of the relationship between symbolic power and institutional memory. Social acceptance is distinguished from normative justification. The study examines authority over the selection of symbols, the naming of historical events, and the revision of interpretations. Equal status, accountability for evidence-based justification, and the opportunity to raise objections are proposed as criteria for legitimacy.

Keywords: symbolic power; institutional memory; legitimation; normative justification; national identity; objection.

Kirish. Milliy identiklikning legitimlashuvi jamiyatning o'zini qanday atashi, o'tmishdan nimalarni tanlashi va umumiylikni qaysi timsollar orqali ifodalashi bilan bog'liq savollarni o'z ichiga oladi. Lekin bir timsolning keng tarqalishi yoki tarixiy talqinning uzoq vaqt davom etishi uning adolatli ekanini avtomatik ravishda bildirmaydi. Maqola ijtimoiy qabul qilinishni tavsiflovchi legitimlashuv bilan qabul qilish uchun asos borligini so'raydigan normativ legitimlikni ajratishdan boshlanadi. A. Aliyev mustaqillik davridagi tarixiy xotira siyosatini, A. Maxmudov xotira va modernizatsiya o'rtasidagi munosabatlarni tahlil qiladi [1; 2]. Mahalliy tadqiqotlar milliy tarixni ijtimoiy o'zgarishdan ajratmaslikka yordam beradi. Biroq tarixiy yo'nalishning dolzarbligi muayyan siyosatning barcha shakllari asosli ekanini isbotlamaydi. Mazkur maqola O'zbekistondagi muassasalarni baholovchi empirik hisobot emas, balki xotira siyosatining normativ asoslanishini tekshirishga qaratilgan konseptual ishdur.

Tadqiqot savoli: ramziy hokimiyat milliy identiklikni birlashtiruvchi imkoniyat sifatida qanday shartlarda asoslanishi mumkin? Taklif etilayotgan tezisga ko'ra, ramziy vosita na o'z-o'zidan zo'ravonlik, na o'z-o'zidan umumiy manfaat ifodasidir. Uning maqbulligi tanlovni kim qilishi, tanlovning boshqalarga qanday maqom berishi va qarorning e'tirozga qay darajada ochiqligiga bog'liq. Maqolaning hissasi ushbu mexanizmlarni legitimlik mezonlari bilan aynanlashtirmasdan bog'lashdir.

MATERIALLAR VA METODLAR

Sakkizta manba milliy tarix, xotira siyosati, tarixiy shaxs timsoli, raqamli mediatsiya, multikultural milliy identiklik va normativ legitimlikka doir pozitsiyalar sifatida tanlandi. Forstning ishi 2017-yilgi inglizcha nashrdagi bob

sifatida keltiriladi. Metodlar tarixiy-konseptual qiyos, argumentlarni farqlash va reflektiv normativ tekshiruvdan iborat.

Tavsifiy darajada timsolning muomalaga kirishi, takrorlanishi va odatiylashuvi haqida savollar qo'yildi. Normativ darajada teng maqom, dalilga javobgarlik va e'tiroz imkoniyati tekshirildi. Tarixiy tadqiqotlar boshqa davr yoki jamiyatga ko'chirilgan sababiy qonun sifatida olinmadi. Muallif tuzgan vaziyatlar kuzatilgan holatlar emas. Arxiv tanlovi, marosim ishtiroki yoki aholining legitimlik tasavvuri bo'yicha birlamchi ma'lumot yig'ilindi.

NATIJALAR

Ta'sirning mavjudligi asoslanganlikni kafolatlamaydi. S. Malovichko XIX asr milliy tarixida milliy-davlat narrativining tuzilishini tadqiq etadi [3]. Mazkur yo'nalish milliy tarixni shunchaki o'tmish voqealarining betaraf ketma-ketligi emas, balki ijtimoiy vazifaga ega bayon sifatida ko'rish imkonini beradi. Lekin «ijtimoiy vazifa bor» degan hukmdan «bayon ilmiy emas» degan xulosa ham kelib chiqmaydi. Maqola maqsad, manba va xulosa darajalarini ajratadi: manfaat mavjudligi tekshiruvni kuchaytiradi, dalilni avtomatik ravishda bekor qilmaydi.

N. Rostislavleva Bismark merosi orqali nemis milliy identikligini tahlil etadi [4]. Tarixiy shaxsning xotiradagi maqomi o'zgargan siyosiy kontekstda turlicha talqin qilinishi mumkinligi ushbu aniq materialni o'rganish uchun muhim. Bundan har qanday timsol faqat tashviqot mahsul, degan hukm chiqarilmaydi. Konseptual natija shundan iboratki, shaxsning tarixiy faoliyati, keyingi xotira obrazlari va bugungi normativ baho bir-biridan farqlanishi kerak.

Fikriy misolda tarixiy qahramon haqidagi ko'rgazma keng qiziqish uyg'otadi. Ko'rilishlar soni ekspozitsiyaning mashhurligini bildiradi, biroq uning tanlash tartibi adolatli ekanini aniqlamaydi. Aksincha, ilmiy jihatdan asosli va inklyuziv materialning dastlab kam ko'rilishi uni legitimlikdan mahrum qilmaydi. Shu sababli ijtimoiy ta'sir ko'rsatkichi bilan normativ asosning o'z o'lchovlari ajratilishi zarur. Bir turdagi dalil boshqa turdagi savolga javob sifatida ishlatilmasligi kerak.

Ko'rinish va o'zini tasvirlash vakolati. J. Thompson raqamli davrdagi vositalashgan o'zaro ta'sir shakllarini tahlil qiladi [5]. Bu tahlil ommaviy ko'rinishni hokimiyatning sodda, bir tomonlama uzatilishi deb tushunmaslikka yordam beradi. Ko'rinish yangi muloqot va yangi nazorat imkoniyatlarini birga ochishi mumkin. Maqolada timsolning ko'rinishi, uni boshqaruvchi institutning vakolati va foydalanuvchining qayta talqini alohida qatlamlar sifatida olinadi. Hech birining mavjudligi boshqasining normativ asosini avtomatik ravishda bermaydi.

V. Uberoi multikultural yondashuvda milliy identiklikni muhokama qiladi [6]. Ushbu fikrlar umumiy mamlakat tasavvuri bilan har bir fuqaroning shaxsiy identikligi aynan bir mazmunda bo'lishi shart emasligini tahlil qilishga imkon beradi. Maqola talqinida milliy timsol barcha insonlarning bir xil biografiya yoki e'tiqodga egaligini talab qilmasligi kerak. Umumiylik teng fuqarolik maqomi va birgalikdagi hayotga daxldorlik doirasida o'zini tasvirlashning turli shakllariga ochiq bo'lishi mumkin.

Nomlash vakolati shu yerda alohida ahamiyat kasb etadi. Guruhning tarixdagi nomi, hududning tavsifi yoki voqeaning «taraqqiyot», «inqiroz», «g'alaba» sifatida belgilanishi tasviriy va baholovchi mazmunni birlashtiradi. Bu nomlar har doim noto'g'ri emas, ammo ularning baholovchi jihati ochiq bo'lishi kerak. Bir toifa o'zini boshqacha atashi ma'lum bo'lsa, institut uning so'zini tekshiruvsiz so'nggi haqiqat deb qabul qilmasligi ham, oldindan ahamiyatsiz deb chiqarib tashlamasligi ham zarur.

Reflektiv legitimlik va vazifaga mos ishtirok. R. Forst normativ tartiblar legitimligini asoslashning reflektiv xususiyatiga e'tibor qaratadi [7]. Ushbu yo'nalishdan kelib chiqadigan mualliflik mezoniga ko'ra, tanlash qoidasi o'ziga nisbatan bildirilgan savolga ham javob bera olishi lozim. «Bu tarix bizniki, shu sababli savol berib bo'lmaydi» shaklidagi dalil umumiylikni asoslash o'rniga uni tekshiruvdan chiqaradi. Mansublik e'tiroz bildirish sabablaridan biri bo'lishi mumkin; e'tirozning o'zi mansublik yo'qligiga dalil emas.

E. Erman global boshqaruv va fuqarolik jamiyati aktorlarining legitimlikdagi rolini funksiyaga sezgir tarzda o'rganadi [8]. Bu fikrni xotira institutiga ko'chirishda barcha fuqarolar har bir arxiv qarorini bevosita qabul qilishi kerak, degan soddalashtirishdan saqlanish zarur. Ekspertiza, maslahatlashuv va yakuniy mas'uliyat turli vazifalar bo'lishi mumkin. Muhimi, ishtirokchining qanday vakolatga ega ekanini oldindan bilishi va uning e'tirozi mazmunli javobsiz qolmasligidir.

1-jadval. Legitimlashuv mexanizmi va legitimlik mezonini farqi

Ramziy amal	Tavsifiy savol	Normativ savol	Tekshiruv yo'li
Tanlash	Nima ko'p namoyish etiladi?	Tanlov kimni chetlashtiradi?	Tanlash sababi va muqobil taklif
Nomlash	Qaysi kategoriya ishlatiladi?	Nom teng maqomni saqlaydimi?	Kontekst va o'zini nomlash huquqi
Kanonlashtirish	Qaysi hikoya odatiylashadi?	U e'tirozga ochiqmi?	Dalil va tahrir tartibi
Marosim	Kim qanday qatnashadi?	Ishtirok majburiy bixillikmi?	Ko'ngillilik va muqobil ifoda
Qayta ko'rish	Nima o'zgargan?	O'zgarish qanday asoslangan?	Versiya, sabab va javobgarlik

Umumiy bayramning o'zi manipulyatsiya emas; ilmiy talqinning qayta ko'rilishi ham avtomatik ravishda siyosiy bosim belgisi emas. Niyat, usul va oqibat alohida o'rganiladi. Normativ nuqson qaysi qatlamda yuz berganini aniqlash xotira siyosatini butunlay rad etish yoki so'zsiz oqlashdan ko'ra aniqroq tahlil beradi.

Legitimlik auditing chegaralangan taklifi. Maqola xotira loyihasi uchun «tanlash sababi, ta'sirlangan tomon, qarshi dalil, qayta ko'rish sharti» tartibida qisqa asoslash yozuvini taklif etadi. Bu hujjat alohida tarixiy xulosani avtomatik ravishda to'g'ri qilmaydi. Uning vazifasi qaysi qaror ilmiy ekspertizaga, qaysi tashkiliy resursga, qaysi normativ ustuvorlikka tayanganini ajratishdir. Natijada fuqarodan hamma qarorni ma'qullash emas, balki qarorning asosini tekshira olish kutiladi.

Tekshiruvda rasmiy konsultatsiya o'tkazilgani bilan cheklanib bo'lmaydi. Qatnashmagan yoki taklifi qabul qilinmagan tomonning holati ham tahlil qilinishi lozim. Biroq ishtirok etmagan har bir shaxs norozidir, degan taxmin ham noto'g'ri. Sukut, rozilik, befarqlik va imkon yo'qligi turli ehtimollar bo'lib, empirik tekshiruv ularni farqlashi zarur. Ushbu ehtiyotkorlik legitimlikni tashqi ko'rinishdan ichki munosabatga asossiz ko'chirishning oldini oladi.

MUHOKAMA

Birinchi e'tiroz doimiy asoslash talabi milliy hikoyani qat'iy ma'nodan mahrum qiladi, degan xavotirdir. Biroq qayta ko'rishga ochiqlik ma'no yo'qligiga teng emas. Ilmiy jihatdan asosli va axloqiy jihatdan himoya qilinadigan hikoya hozirgi dalillar doirasida qat'iy bayon etilishi mumkin. Ochiqlik uni yangi dalil kelganda o'zgartirish yo'lini saqlaydi. Mezonning maqsadi tinimsiz beqarorlik emas, balki barqarorlikning sabablarini yashirmaslikdir.

Ikkinchi e'tiroz ekspert qarori bilan ommaviy xohish o'rtasidagi ziddiyatga daxldor. Ommaviy mashhurlik tarixiy haqiqiylikni belgilamaydi, lekin ekspertning ilmiy bilimi umumiy ramzning barcha ijtimoiy oqibatlarini yakka o'zi hal qilish vakolatini bermaydi. Shu bois daliliy xulosa va umumiy namoyish shakli bo'yicha savollar ajratilishi taklif etiladi. Bu mutaxassisni chetga chiqarish emas, balki uning maxsus vakolatini normativ va tashkiliy qarorlarning boshqa turlaridan aniq farqlashdir.

Cheklov shundaki, tavsiya qilingan tartibning xarajati va samarasi o'lchanmagan. Kichik mahalliy ekspozitsiya bilan umummilliy darslikni qayta ko'rish bir xil ishtirok shaklini talab qilmaydi. Talab qarorning ta'sir ko'lamini va qaytariluvchanligiga mutanosib bo'lishi kerak. Keyingi tadqiqot vakolat, maslahatlashuv va tuzatish amaliyotlarini turli institutlarda qiyoslab, nazariy mezonlarning qo'llanish chegarasini aniqlashi lozim.

XULOSA

Milliy identiklikning legitimlashuvi bilan uning normativ legitimligi ajratildi. Birinchisi timsol va talqin qanday qabul qilinishini, ikkinchisi ularni qabul qilishning asoslari qandayligini so'raydi. Ramziy hokimiyatni faqat manipulyatsiyaga yoki faqat birdamlikka tenglashtirish o'rniga, tanlash, nomlash, kanonlashtirish va qayta ko'rish vakolatlari tahlil qilindi. Teng maqom, dalilga javobgarlik va e'tiroz imkoniyati o'zaro bog'liq mezonlar sifatida taklif etildi.

Institutsional xotiraning asoslanganligi tarixiy hikoyaning umuman o'zgarmasligida emas, balki uning o'zgarishi yoki saqlanishi qanday sabablarga tayanishini ochishda namoyon bo'ladi. Maqola aniq davlat siyosatiga hukm yoki tayyor legitimlik reytingi bermaydi. Uning natijasi milliy umumiylikni tanqidiy o'zini anglash bilan uyg'unlashtiradigan normativ tekshiruv tartibidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Aliyev A. B. O'zbekiston mustaqilligi davrida tarixiy xotira siyosati: tahlil va baholash // O'rta Osiyoda ijtimoiy va gumanitar tadqiqotlar. – 2025. – T. 1, № 3. – B. 128–131.
2. Maxmudov A. O'zbek jamiyatining ijtimoiy transformatsiyasida tarixiy xotira va modernizatsiya jarayonlari o'rtasidagi dialektik munosabatlar // O'zMU xabarlar. – 2026. – T. 1, № 1.10. – B. 140–141.
3. Маловичко С. И. Национально-государственный нарратив в структуре национальной истории долгого Девятнадцатого века // Диалог со временем. – 2016. – № 54. – С. 83–119.
4. Ростиславлева Н. В. Национальная идентичность немцев в фокусе наследия Отто фон Бисмарка // Диалог со временем. – 2016. – № 54. – С. 336–349.
5. Thompson J. B. Mediated Interaction in the Digital Age // Theory, Culture & Society. – 2020. – Vol. 37, № 1. – P. 3–28. – DOI: 10.1177/0263276418808592.
6. Uberoi V. National Identity – A Multiculturalist's Approach // Critical Review of International Social and Political Philosophy. – 2018. – Vol. 21, № 1. – P. 46–64. – DOI: 10.1080/13698230.2017.1398475.
7. Forst R. Legitimacy, Democracy, and Justice: On the Reflexivity of Normative Orders // Normativity and Power: Analyzing Social Orders of Justification. – Oxford: Oxford University Press, 2017. – P. 131–140. – DOI: 10.1093/oso/9780198798873.003.0009.
8. Erman E. The Political Legitimacy of Global Governance and the Proper Role of Civil Society Actors // Res Publica. – 2018. – Vol. 24. – P. 133–155. – DOI: 10.1007/s11158-017-9386-x.